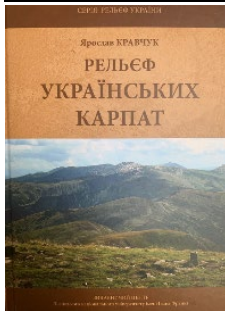

75 років кафедри геоморфології і палеогеографії!

Час минає надзвичайно швидко. Вже цього року кафедра геоморфології і палеогеографії географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка відзначає свій 75-річний ювілей! П'ять років, що минули від урочистостей святкування 70-річчя, були складними. На превеликий жаль, уже немає з нами Заслуженого професора ЛНУ, багаторічного завідувача кафедри та декана географічного факультету Ярослава Кравчука, але його життєва мудрість, людяність, науковий доробок і знання завжди з нами – у нашій пам'яті, у розвитку наукової школи інженерної, екологічної та регіональної геоморфології, заснованої на кафедрі ще у 1950 р.

Члени кафедри, незважаючи на усі складнощі і виклики, продовжують активно працювати, творити науку, навчати і виховувати молоде покоління, вносити свій невеличкий вклад у спільну Перемогу. Зокрема, упродовж 2020–2024 рр. члени кафедри опублікували 15 монографій, у тім числі й окремі розділи у монографіях. Серед них виокремимо такі:

Кравчук Я. Рельєф Українських Карпат. – Львів : Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2021. – 576 с. (Серія: "Рельєф України").

Книга здобула перемогу в конкурсі "Найкраща монографія природничого напрямку 2021–2022 навчального року" Львівського національного університету імені Івана Франка. У монографії наведено комплексну характеристику рельєфу Українських Карпат: розглянуто питання морфології, генезису, віку, історії розвитку рельєфу та його геоморфологічного районування. Монографія є настільною книгою не лише для українських дослідників Карпат, а й для багатьох відомих зарубіжних науковців.

Rzeźba terenu w różnych strefach morfoklimatycznych / red. E. Gorczyca, A. Michno, J. Świąchowich. – Kraków : Uniwersytet Jagielloński, 2021. – 679 s.

Розділи у монографії:

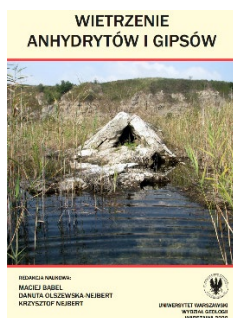
Dubis L., Rybak N. Dynamika koryta rzeki Sykiel (Karpaty Українські) // Rzeźba terenu w różnych strefach morfoklimatycznych / red. E. Gorczyca, A. Michno, J. Świąchowich. – Kraków : Uniwersytet Jagielloński, 2021. – S. 193–211.

Dubis L., Gorczyca E., Michno A., Kłapyta P. Badania geomorfologiczne prof. dr. hab. Kazimierza Krzemienia na Ukrainie // Rzeźba terenu w różnych strefach morfoklimatycznych / red. E. Gorczyca, A. Michno, J. Świąchowich. – Kraków : Uniwersytet Jagielloński, 2021. – S. 577–585.

Богуцький А., Волошин П., Томенюк О. Лесовий покрив Волинської височини: стратиграфія, опорні розрізи, інженерно-геологічна характеристика. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 152 с. ISBN 978-617-10-0684-3.

У монографії наведено комплексну характеристику перигляціальної лесово-грунтової серії плейстоцену Волинської височини, яка ґрунтується на детальному аналізі опорних розрізів із чітким виокремленням у них самостійних лесових, палеоґрунтових і палеокріогенних горизонтів і підгоризонтів. У монографії також наголошено на практичному і теоретичному значеннях виконаних досліджень.

Wietrzenie anhydrytów i gipsów: monografia / red. nauk. M. Bąbel, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert. – Warszawa: GIMPO Agencja Wydawniczo-Poligraficzna, 2020. – 294 s. ISBN 978-83-945216-2-2.

Rozділи у монографії:

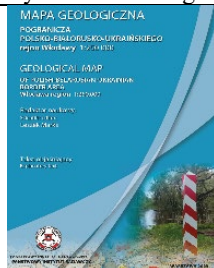
Kotowski J., Bąbel M., Ługowski D., Jarzyna A., Bogucki A., Jacyszyn A., Nejbert K. Charakterystyka hydrochemiczna wód powierzchniowych z obszaru wietrzenia badeńskich gipsów i anhydrytów w kamieniołomie w Piskach k. Lwowa // Wietrzenie anhydrytów i gipsów: monografia / red. nauk. M. Bąbel, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert. – Warszawa: GIMPO Agencja Wydawniczo-Poligraficzna, 2020. – S. 95–124.

Bąbel M., Bogucki A. Tumulusy gipsowe i zjawiska pęcznienia gipsu w krajobrazach krasowych Polski i Ukrainy = Гіпсові тумулюси та явища набухання гіпсу у карстових ландшафтах Польщі та України // Wietrzenie anhydrytów i gipsów: monografia / red. nauk. M. Bąbel, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert. – Warszawa: GIMPO Agencja Wydawniczo-Poligraficzna, 2020. – S. 11–19.

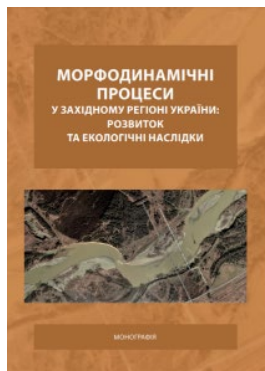
Kotowski J., Bąbel M., Mucha B., Ługowski D., Jarzyna A., Bermes A., Bogucki A., Jacyszyn A. Termiczne warunki środowiska w jaskiniach z hydratacji anhydrytów i ich otoczeniu w kamieniołomie w Piskach k. Lwowa // Wietrzenie anhydrytów i gipsów : monografia / red. nauk. M. Bąbel, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert. – Warszawa: GIMPO Agencja Wydawniczo-Poligraficzna, 2020. – S. 79–93.

Богущий А., Волошин П., Бомбель М., Яцишин А., Томенюк О. Оцінка карстонебезпечності району гіпсового кар'єру села Піски поблизу Щирця (Україна) // Wietrzenie anhydrytów i gipsów : monografia / red. nauk. M. Bąbel, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert. – Warszawa : GIMPO Agencja Wydawniczo-Poligraficzna, 2020. – S. 215–221.

Bąbel M., Olszewska-Nejbert D., Ługowski D., Nejbert K., Jacyszyn A. Petrogeneza strefy współczesnego wietrzenia anhydrytów w Piskach k. Lwowa // Wietrzenie anhydrytów i gipsów : monografia / red. nauk. M. Bąbel, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert. – Warszawa: GIMPO Agencja Wydawniczo-Poligraficzna, 2020. – S. 145–213.

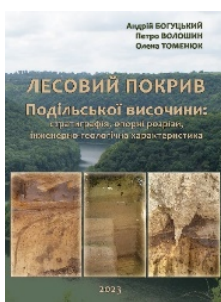

Hrynowiecka A., Majecka A., Marks L., Nowacki Ł., Orłowska A., Pochocka-Szwarc K., Rychel J., Szymanek M., Zbucki Ł., Żarski M., Bahdasarau M., Bogucki A., Brovkina G., Hrachanik M., Hradunova A., Rylova T., Tomeniuk O., Zalesky I. Mapa geologiczna pogranicza polsko-białorusko-ukraińskiego – rejon Włodawy, tekst objaśniający (Geological map of Polish-Belarusian-Ukrainian border area – Włodawa region, explanatory tekst) 1:250 000 / red. nauk. L. Marks. Warszawa : Państw. Inst. Geol. – PIB, 2023. 154 s. + 2 tab. ISBN 978-83-67197-26-7

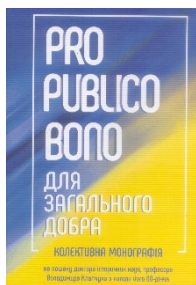
Морфодинамічні процеси у Західному регіоні України: розвиток та екологічні наслідки : монографія / [Р. М. Гнатюк, Л. Ф. Дубіс, Г. Р. Байрак та ін.] ; за ред. Р. М. Гнатюка, Л. Ф. Дубіс. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. – 292 с.

У монографії висвітлено особливості розповсюдження й розвитку найважливіших природних і антропогенно зумовлених геоморфологічних процесів у Західному регіоні України. Значну увагу приділено розгляду закономірностей просторово-часового розвитку сучасних небезпечних, катастрофічних і несприятливих морфодинамічних процесів, оцінено екологічні наслідки їхнього прояву та пов'язані з ними загрози і ризики.

Богуцький А., Волошин П., Томенюк О. Лесовий покрив Подільської височини: стратиграфія, опорні розрізи, інженерно-геологічна характеристика / А. Богуцький, П. Волошин, О. Томенюк. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. – 238 с. – ISBN

У монографії наведено комплексну характеристику перигляціальної лесово-грунтової серії плейстоцену Подільської височини. Авторами детально проаналізовано опорні розрізи відкладів Подільської височини, у яких виокремлено та детально схарактеризовано самостійні лесові, палеоґрунтові й палеокріогенні горизонти і підгоризонти, описано їхні інженерно-геологічні властивості. У монографії розкрито теоретичне значення отриманих результатів.

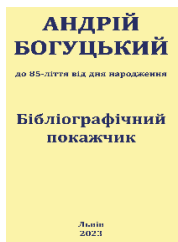

Pro publico bono / для загального добра : на пошану доктора історичних наук, професора Володимира Клапчука з нагоди його 60-річчя : колективна монографія / упор. Л. В. Польова, І. Я. Мендела, О. В. Поздняков ; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2023. – 320 с.

Розділ у монографії:

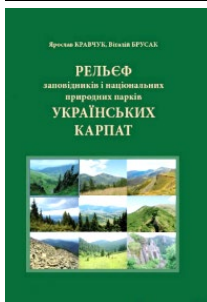
Брусак В., Кравчук Я., Брусак І. Стан та перспективи охорони рельєфу у заповідниках і національних парках Українських Карпат // Pro publico bono / для загального добра : на пошану доктора історичних наук, професора Володимира Клапчука з нагоди його 60-річчя : колективна

монографія. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2023. – С. 12–27.

Андрій Богуцький: до 85-ліття від дня народження : бібліогр. покажч. / уклад.: О. Томенюк. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 216 с.: іл. ISBN 978-617-10-0818-2.

Бібліографічний покажчик висвітлює основні етапи життєвого й наукового шляху сучасного українського вченого-геолога, палеогеографа, Заслуженого діяча науки і техніки України, заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Андрія Боніфатійовича Богуцького.

Кравчук Я., Брусак В. Рельєф заповідників і національних природних парків Українських Карпат: монографія. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2024. – 256 с.

Наведено комплексну геоморфологічну характеристику заповідників, національних природних парків та окремих регіональних ландшафтних парків Українських Карпат. Розглянуто питання регіональної геоморфологічної репрезентативності та стану охорони типів рельєфу регіону в межах заповідників і національних парків. Перелічено найцікавіші об'єкти неживої природи (геологічні, геоморфологічні та гідрологічні), які мають наукову, природо-пізнавальну і рекреаційну цінність.

Колективна монографія "Морфодинамічні процеси у Західному регіоні України: розвиток та екологічні наслідки" є важливим доробком членів кафедри геоморфології і палеогеографії. У ній передусім висвітлено багаторічні результати досліджень авторів, а також результати, отримані під час виконання теми у межах робочого часу "Морфодинамічні процеси західного регіону України: розвиток і екологічні ризики", номер держреєстрації 0120U102411 (2020–2022). Сьогодні члени кафедри активно працюють над виконанням теми "Рельєф західного регіону України: актуальні проблеми дослідження", номер держреєстрації 0123U101335 (термін виконання: 01.01.2023–31.12.2025 рр.), а також над виконанням розділу "Географічні основи збалансованого використання басейнових систем в умовах зміни клімату" теми фундаментальних досліджень П2-БФ (науковий керівник – доктор фіз.-мат. наук, професор А. С. Волошиновський).

Упродовж 2020–2023 років під керівництвом заслуженого професора ЛНУ імені Івана Франка, професора А. Б. Богуцького успішно виконано грант Національного фонду

досліджень України "Розвиток палеокріогенних процесів у плейстоценовій лесово-грунтовій серії України: інженерно-геологічний, ґрунтовий, кліматичний, природоохоронний аспекти", реєстраційний номер: 2020.02/0165. Проф. А. Б. Богуцький і доц. О. М. Томенюк також брали участь у виконанні двох українсько-польських проектів: "Adjustment of the Middle Pleistocene stratigraphy and the Scandinavian ice sheet limits in western Polesye (Polish-Belarusian-Ukrainian border area)" (керівник – проф. Л. Маркс) та "Sudden COLD events of the Last Glacial in the central part of the European LOESS Belt – in Poland and in the western part of Ukraine (COLD LOESS)" (керівник – проф. З. Яри). Доктор географічних наук Л. Ф. Дубіс була залучена до вивчення еолових процесів на території Південної Сахари (Марокко, 2024) та узбережжя Балтійського моря в Республіці Польщі (2024).

Кафедра продовжує традиції, започатковані Я. С. Кравчуком, зокрема щодо проведення наукових семінарів та, відповідно, випуску збірника наукових праць "Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій", що зарахований до переліку фахових видань України (категорія Б). За п'ять років, у тім числі завдяки активній роботі доц. Г. Р. Байрак, опубліковано 8 збірників наукових праць, а також 4 збірники матеріалів і тез конференцій і семінарів, організованих і проведених кафедрою геоморфології і палеогеографії.

26–27 листопада 2020 р. відбулася Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція "Сучасний стан і перспективи розвитку геоморфології і палеогеографії в Україні", присвячена 70-річчю кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка. Головною метою конференції було обговорення найновіших геоморфологічних і палеогеографічних досліджень в Україні, сучасних викликів і перспектив розвитку геоморфології і палеогеографії. У конференції взяли участь понад 90 відомих науковців (українських і зарубіжних) з 7 вітчизняних і 7 зарубіжних (6 з Польщі і 1 з Румунії) науково-освітніх інституцій та 2 природоохоронних установ.

25–26 листопада 2021 р. відбувся XII науково-практичний онлайн-семінар за міжнародної участі "Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій". Започаткований 2004 р., семінар проводився кафедрою геоморфології і палеогеографії кожні 2 роки, головню на базі Чорногірського географічного стаціонару, а у 2020–2021 рр., у зв'язку з поширенням Covid-19, – дистанційно. Засідання тривали два повних робочих дні, під час яких з доповідями виступили близько 30 науковців із провідних закладів вищої освіти та наукових установ України і Польщі.

2–3 березня 2023 р. відбувся XIII науково-практичний онлайн-семінар за міжнародної участі "Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій", присвячений 85-річчю з дня народження Заслуженого професора Львівського національного університету ім. І. Франка Ярослава Кравчука. У семінарі взяли участь понад 40 науковців України та Польщі, а загалом 95 учасників подали свої теми доповідей. За два дні роботи семінару учасники прослухали 26 доповідей. Українські науковці представляли різні науки, освітні і природоохоронні установи: ЛНУ ім. І. Франка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут географії НАН України, Інститут геофізики НАН України імені С. І. Субботіна (м. Київ) та його Карпатське відділення (м. Львів), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, НПП "Сколівські Бескиди" та інші.

6–8 жовтня 2023 р. спільно з Вроцлавським університетом (Польща) проведений науковий семінар "Розвиток палеокріогенних процесів у плейстоценовій лесово-грунтовій серії України", присвячений 140-річчю географії у Львівському університеті. Цей захід став одним із підсумків реалізації гранту Національного фонду досліджень України, який виконується під керівництвом професора Андрія

Богуцького, а виконавцями є члени кафедри геоморфології і палеогеографії доценти О. Томенюк, Р. Дмитрук, А. Яцишин та аспіранти й магістри А. Шевцова, А. Бермес, А. Зінків та І. Сапса. Метою польового семінару була презентація результатів найновіших досліджень, які стосуються вивчення палеокріогенезу, циклічності його розвитку, впливу на формування властивостей порід, структуру й особливості будови сучасного ґрунтового покриву та інше. Учасники семінару представляли різні наукові та освітні установи України та Польщі, зокрема були колеги з Вроцлавського університету проф. Здіслав Яри та д-р Януш Кіда. Важливою частиною наукового семінару були виїзди з метою презентації у польових умовах опрних розрізів четвертинних відкладів (Вишневець, Волочиськ).

2–15 вересня 2024 року відбувся XIV науково-практичний семінар "Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій", присвячений пам'яті заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Ярослава Кравчука. Семінар відбувся у змішаному (очно-дистанційному) форматі. Учасниками семінару стали 54 науковці, прослухано 18 доповідей. 12 вересня засідання проходили у приміщенні географічного факультету Львівського університету. 13–15 вересня науковий семінар продовжив свою роботу на Чорногірському географічному стаціонарі. Відповідно до програми семінару на стаціонарі відбулося

продовження секційних засідань, а також проведено дві польові наукові екскурсії. До наукового семінару долучилися студенти географічного факультету.

Загалом членами кафедри упродовж 2020–2024 рр. опубліковано: 7 статей у виданнях, які мають імпакт-фактор; 44 статті у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science, Scopus та ін.; 16 статей в інших періодичних закордонних виданнях; 52 статті у фахових виданнях України; 99 статей в інших виданнях України.

Члени кафедри активно презентують результати своїх досліджень на різноманітних наукових форумах не лише в Україні, а й за кордоном. Так, за останні п'ять років проф. А. Богуцький та доц. О. Томенюк взяли участь у низці міжнародних конференцій та конгресів у різних країнах світу, зокрема в Польщі, Іспанії, Австрії, Китаї, Італії, Німеччині; проф. Л. Дубіс – у Польщі, Румунії, Німеччині; доценти Г. Байрак, А. Яцишин і Р. Гнатюк – у Польщі.

Як визнання наукового авторитету викладачів кафедри слугує їхнє залучення до проведення експертиз наукових проєктів, рецензування наукових статей у найрейтинговіших світових журналах, а також опонування дисертаційних робіт. Зокрема, професори А. Богуцький та Л. Дубіс були опонентами габілітаційних робіт у Республіці Польща, доц. Г. Байрак – опонентом дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в Чернівецькому університеті.

За цей період аспіранти нашої кафедри захистили дві дисертації – на ступінь кандидата географічних наук (спеціальність 11.00.04 – геоморфологія та палеогеографія) і доктора філософії (спеціальність "Науки про Землю"): Новак Тарас "Рельєф Волинської височини: проблеми просторової диференціації"; Шевцова Анастасія "Палеолітичні стоянки Поділля як комплексні пам'ятки природи і суспільства та їхня охорона". Науковий керівник – проф. А. Б. Богуцький.

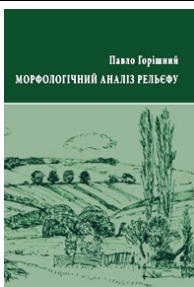
Важливою складовою діяльності кафедри є її освітня робота. У рамках ОПП "Географія" кафедра підготувала і випустила низку фахівців-географів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Кафедра у 2022 році започаткувала нову ОПП "Глобальні зміни геоморфосистем і геозагрози" для другого (магістерського) рівня вищої освіти (гарант доц. А. М. Яцишин), яка

2023 р. пройшла успішну акредитацію. Для забезпечення навчального процесу членами кафедри упродовж п'яти років опубліковано низку методичних видань до освітніх компонентів наведених вище ОПП, а також 3 навчальні посібники:

Байрак Г., Муха І. Комп'ютерні технології у професійній освіті. – Львів : "Галич-Прес", 2022. – 164 с.

У посібнику висвітлено можливості використання ефективного інструментарію для роботи у комп'ютерних програмах. Автори аналізують можливості програмних середовищ для впорядкування і систематизації наукової інформації на персональному комп'ютері; сканування і розпізнавання документів; побудови векторних, растрових та анімаційних зображень; формування відеоматеріалів; створення простих вебсторінок. Посібник призначено головно для студентів, аспірантів, співробітників, які використовують сучасні комп'ютерні технології у своїх наукових дослідженнях.

Горішний П. Морфологічний аналіз рельєфу : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. – 120 с.

У підручнику розкрито теоретичні засади та методику вивчення морфології рельєфу, його змін у просторі та часі. Розглянуто питання морфологічних класифікацій рельєфу, його картографування і профілювання, визначення морфометрії та оцінки асиметрії рельєфу. Висвітлено важливість прикладного морфологічного аналізу рельєфу, зокрема у містобудуванні. Навчальний посібник призначено головно для студентів і аспірантів географічних та природничо-географічних факультетів університетів, а також фахівців у галузі геоморфології.

Яцишин А., Дмитрук Р. Морфолітологічний аналіз : навч. посібник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. – 104 с.

У посібнику висвітлено роль ендегенної та екзогенної складових у розвитку рельєфу, розкрито головні завдання та методи морфологічного аналізу рельєфу, засади та критерії класифікації його елементів і форм. Значну увагу приділено літології пухких відкладів, особливостям їхнього формування, зокрема аналізу основних етапів і шляхів транспортування матеріалу в континентальних умовах. У посібнику також детально висвітлено методику дослідження пухких відкладів, значення отриманих результатів для відтворення історії формування та будови форм рельєфу. Посібник призначено для студентів освітньо-професійної програми зі спеціальності "Науки про Землю", а також усіх, хто цікавиться рельєфом і методами його вивчення.

Членами кафедри геоморфології і палеогеографії географічного факультету розроблено також нову ОПП "Рельєф і геопланування" для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань Е "Природничі науки, математика та статистика" за спеціальністю Е 4 "Науки про Землю". Набір на навчання на новій ОПП розпочинають у 2025 р.

Наголосимо, що до наукової роботи активно залучають здобувачів вищої освіти, які обрали навчання на ОПП, де освітні компоненти забезпечують члени кафедри. Зокрема, упродовж 2020–2024 рр. здобувачами опубліковано 44 наукові праці, у тім числі 17 самостійних та 27 – у співавторстві з науковими керівниками чи консультантами.

Зичимо подальшого розвитку кафедрі, витримки й мужності усім освітянам і науковцям у складні часи сьогодення! Дякуємо ЗСУ за можливість працювати і навчати наших здобувачів вищої освіти! Світла пам'ять тим, хто вже не з нами!

Л. Дубіс, Г. Байрак, П. Горішний